

«БИСТИН КОММУНИСТИГ ПАРТИЯВЫСКА, БИСТЕРГЕ, СОВЕТ КОММУНИСТЕРГЕ—АМЫДЫРАЛДЫ»

ДЕЛЕГАТТАР ЧУГААЛАП ТУР

КАМНАЛГАЛЫГ, ШЫНАРЛЫГ АЖЫЛДААР БИС

коллективне кичизидилге 7-де доостуус.

Бир чылдың планын Совет Тываның 40 чылдыг доозарын хүлээнген бис. Иштиги куламыларны дилеп тывар, ону чөптүг ажыл-лаар болза, моон-даа бедик көргүзүлгө чедип ал болур арга бар. Ону барым-даалаан, бригада жекигүнери беш чыл планын дөрт чылда доостар бедиктен хүлээнген алган.

Эргеледе уауусу контрол болууну даргазы болганымда, бир-ле дугарында чидиргелерин болдур-

бас дээш туржуп турар мен. Шынар, камналга болгаш сагылга-чурум талазы-биле рейдирин чоруткан бис. Бо айтырымдан камналга айтырым өңне чидиг дээрин хыялда көргүскөн. Турут объекттерин долган-дыр херимизери, бүгү мастериалдарын, херекселерини шыгжамырын эки органи-аастары, камналга дээш ту-дугу бурузуну харыс-сагазы бедире чугула.

Чамдык таварылгаларда ажыл чок-даа хүнээр-дир бис. Бир объекттен өске-зиге көмөрдө хөй үе үнүп турар. Бирде үүрмек ажыл-лаарга бригада жекигүнери чарактырар. Бо бүгү четистер бугуручүлүг ажылдарына шалтыктыг дээрин чугааган.

Чач чылда ажылды шын органиастарынче кичээ-ни салыры күзеп турар бис.

Е. БИЗЯЕВА. Күш-ажылды Кызыл Тук. «Хүндүлүк Демдэ» ор-деннерин эдилектин, № 48 туугу эргеледе комсомол-чу-аныктарын шевер-чекер бригаданың брига-дири.

ЧҮГЛЕ НЕГЕЛДЕ КЫЛЫРЫ ЧЕТПЕС

«Тыва даг-дугу» комби-натка чээрби чыл чедир ажылдап тур мен. Соолгу он амыг чылдарда үүрмек-теп-сорттаар комплексте аар дериг-херекселер сепээр слесарьлар бригаданың бригадири болуп ажылдап келдим.

Бригадисти чеди кичи бар. Эвээш-даа кичигил коллективти удуртуу ха-рысгалыг болгаш берге, Юки буруз-биле тускай-лаң ажыл чугула деп санап турар мен. Ажылчын кичи-ден чүгле негеле кылыры четпес. Оң сонургалын, негелдерин, өг-бүдө амы-дырал байдалын өөренип көөрүңе хууда бөсөла база дузалаар. Чүгле чангыс кичи бир чыл чедир ажылдап турар, арктангыр үр чыл ажылдаан, дуржулгалыг ажылчынар. Слесарьлар В. Монгуш, Б. Ламасаан, А. Чуркин олар ажылчыга кызымактар.

Харылап турар участо-густуң агар септелгезин баш бурунгаар кылгып ап ту-рар бис. Бистиң бурузус-биле чехке чангыс-даа ту-рушкун болуп көрбөз. Агар септелгезин хынам-чалыг кылганың түнелгиде, техника белең үрелбей турар.

Бригада жекигүнери бот-боттары аразында найрал-дыг, бот-боттарыга дузала-

жыр. Нарын дериг-херек-селдер септези белең эвес. Борта мергежилдиг ажыл-чынарның сүмези негетти-нер. Күш-ажылдың хоочун-нары боттарының чыгдыган байлак дуржулгалын анык-тарга дамчыдып, оларга канчаар кылгырын бо-ла та-йылбырлаан турар. Мен база каш-даа кичини слесарь-мергежилдине өөрттүм. Өө-реикчилериниң тергини дөн мастерлер аларганы мени канчап өөртпес боор. Дагдымкыч «четтирдик» деп сөстү чоргал-биле хү-лээп алыр.

Бистиң комбинаттыг кү-рүңе продукция бээриниң чыл планын хуусаа бетинде ажыр күзөткөн. Чедиш-кинде бистиң, слесарьлар-нын, үлүүсү база бар. Тех-никаны чоп ажылдааныңдан күш-ажылдың бугуручүлүг бедир болгай. Инженер-техниктиг хемчеглер-биле кады бригада керээзин ажылдаан чедишкенин че-дип алгырыңа идиг болган.

Чач чылда комбинаттың механиктиг албаны долзуу-биле бригада керээзинче шилчитинер. Чач өзү-биле ажылдаары ажылчын бу-рузунден күженишкенин негээр болгай. Бригадага бо чач арга-биле ажылдаар мораль-психологтуг байдалды тургузары белең эвес. Чүге дие чач арга бугуручүлүг ажылдаарыга дузалаар дээрин ажылчын бурузунге бугурудир алаар. Партия организациялары бо хе-рекке дузалаар боор деп бо-лап турар мен.

Он бирги беш чылдың дерткү чылында бистиң бри-гадавыс чач күш-биле улам соруктуг ажылдаар.

М. ПАНИХИДИН. В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинаттың аргалал фабрикамын үүрмектеп-сорттаар ком-плексинде слесарьлар бригадири.

АРГАЛАРНЫ АЖЫГЛАП ТУРГАШ...

Херекселериниң болгаш урууларын кыдыкшылын камгалаарыңа чугула са-гыш садынып келген. Кы-зыл хоорайда республика-нын № 2 божудула бажы-нын ажылчын база-ла ол дээш ажылдап турар бис. Эмнелге амгы үениң дериг-херекселери-биле хандыр-тылган. Эртемин чедиш-киниң кыдык камгалаа-нын практиканыңа шингээ-дириниң аргаларын кыл-дып келдире. Чижээлээр, «Электроник» деп чач аппаратты эртең чылдан бээр ажылдап өгелдире. Ол аппарат-биле улут эмчи-лер А. С. Назаров, М. С. Сарыг-оол олар ажылдап, харынын бажышыны бед-дик кичилериниң шингич, аар-нын тодаралып турар. Бер-гепе бонжур иелерге НАПП-2 аппарат дузалыг. Ону база ажылдаарыска ажыл-дап турар бис. Аар аарыг-дыг бонжур иелерге болгаш бергепе төрүтүңген чаш-тарга дүрген дуза чедирер палаталары тусмайлаан. Түңгелде нечаштарга ду-за чедирер экизөөн.

акusherлар холушак мер-гежилдиң болуун дээш хемчеглер алдынып келген. Чижээлээр, Алевтина Иргит бодунуң мол ажыл-дан аныгды, анестезистка деп мергежилди чедип ал-ган. Людмила Рафальская автолав-биле ажылдаары, та өөренип алган, уруулар чөргөктериниң болгаш эрге-жок чугула медицина херек-селдериниң арыг-сылыг бо-лурун ол харылаар. Оң үр-түңгелдиг ажылдан бичи чаштарын кыдык-шылы хамаарып.

Ажылдап келген чылда-рымдан бээр акушер-гинеко-лог мергежилдиң институт дооскан эмчилерин 35 ки-жиниң дагдындым. Олар баш-тай бистиң эмнелгеске би-лини бажыктарып өөрөтпөш, оон өскө черлерге ажылдап чоруп турар. Чижээ, Люд-мила Козина, Алла Хуан, Надежда Сат болгаш өскө-лөр-даа билин бажыктар-гаш, ажылдап чорутканар. Эмнелгеге ажылдааш, он сес чыл чедип чор мен. Бо-думун дуржулгалың өөрүм-ге доктаамал дамчыдып ту-рар мен. Кеин бонжурлар-га аар аарыглыг сааттыг иелерге дүрген дуза чедир-ер эмчилерин өөрдип келдим. Аныктарын удур-

тул, ажылды органиаста-рыңа хоочун акушерлар-ның дузасы улуг. Акушер-налар М. А. Горбач, Л. Г. Сарафанова, И. Т. Комари-нина, Г. П. Абрамова, З. Б. Ооржак олар боттарының дуржулгалын дамчыдып кел-ген.

Чач чылда коллективтиң мурунда кылмыр ужуруг соруда хөй. Чүрек-дамыр аарынын шын тодаралып шин-чириниң аппаратын анык-лыгыска ажылдаар бис. Ону тускай өрөөлгө тургудуп дер-ир бис. Он аныгды функ-ционалдыг-диагностика каби-недин органиастарын бот-тайдирар. Божур болгаш божаан херекселерге сүмө-лөр, лекция, бөсөдалар кы-лыры-биле палаталарга ра-дио токарларын чоруткан. Ону удавас ажылдаа кичи-рери артиан. Коллектив же-кигүнери өскө-даа арга-курлавыларын үр-түңгел-диг, айыглаар дээш моон сонгаар-даа демниг ажыл-даарлар.

Ажылды чамдык че-дир шипитирлеттинмей кел-ген айтырылган база бар. Божудула бажынында че-дир кылдымман чүдүлери маңаа чугаалап көрөй. Ол бажыны № 81 турут эрге-лениң турутжулары тут-

кан. Божудула бажынын долганды асаргалың шын эвес кылган. Чазын хар эриңер, чайын чачыс чарга, хамыг сүт подвалче кылар. Моңу катан эде кы-лып бээр-биле каш улаа айтырыг тургузуп келген бис. «Тыва турут» трестте кол инженер П. М. Медве-деев бо айтырыгын холга-ап, үзе шипитиреп бээр бээр дээринге идегеп турар бис.

Е. НОРБУ. божудула бажынын кол эмчиси.

Бир парторганизацияда ШУПТУЗУ ЧАҢГЫЗЫ ДЭЭШ

«Искра» совхозун Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы соолгу ийи-үш чылдарда Чөөн-Хемчик району тур-жук, республикага социали-стич чарышты муруну оду-рунда дүңдүштөөн. Ук кол-лектив СЭКП-ниң област конференциязыга база күш-ажылчы чедиш-киниң ужуражып турар, мурунуге сүт садары-ны чыл планын сентябрь ийде күзөткөн, оон бээр беш чылдың дерткү чылы-нын үлүүнө киргизкен. Оң түңгелде ферма бажы-ла бир чүс тонна сүтү чыл планын амыр сатаан.

Мал ажылчының проду-кциязын бугурун көүдө-дирин, оон шынарын бед-дирин партияның эртен об-ласть конференциямы онза-лап айткан турган. Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы-ның коммунистери ону ажал-га удуртула болдурган, со-циалист чарышка идешей-лиг кирип, өскө-лөргө үлө-лери боттары көргүзүп кел-генер. Коллективтиң бүгү жекигүнери оларга кат-тышкан болгаш, шуптузу-чангызы дээш, чангызы шуптузу дээш туржуп турар. Малды хемгеринин бол-гаш ажаарын өнжөдөрүн, малдың продуктууну бол-гаш продукцияны шынарын бедиринин, сүтүн бараан-нын бедиринин дугайын-да айтырылган ферманың коммунистери партия хура-лдарына үрүлчү чугаалажып, оларын боттадыр тала-зы-биле көсү хемчеглерин ал келген. Чамдык комму-нистери бо ажалдарга ха-маарышкан өттөттарын база алгылаан. Бо бүгүн кылы-рыңа СЭКП-ниң XXVI

съездинин, СЭКП ТК-ның май, ноябрь (1982 ч.) бол-гаш июнь (1983 ч.) плену-мун, партияның ХУШ об-ласть конференциязын шипитирлер удуртула бол-ган.

Саар инектериниң сама-уш чүс безин четпес ферма-нын ажылчынары хөй эвес дээрин билдирген. Билдиг-даа болза, мында партия эге-организациязын хураалын үрүлчү оуп турар болгаш жекигүнериң сама бо пар-тия конференциязыга че-дир он ажа берген. Ферма-нын бүгү ажыл-херекте удуртуку күш ол, чедиш-киниң үндөзүнн мында. Ферманың өсөмөтү Татяна Кертис-ооловна Монгуш удурткан бо партия эге организациязында күш-ажылдың хоочунары болгаш хөй чыл стажтыг коммуни-

тер эвээш эвес. Мында ук коллективтиң тургустуңу келгенден бээр безин ажылдап турар улус бар. Олардың бирээзи — «Хүн-дүлүк Демдэ» орденниң болгаш Ленинниң кыйыл ме-далының эдилектин Иргит-Хаак Элемпейеви. Иргит-Боду шайда пенсияла-даа, аныктарга саангының мер-гежилни дамчытышкан чо-руу активни. Инек калар-чызы, партияның район конференциязын делегаты Борбак-оол Сат база хүндү-лүг кижилериниң бирээзи. А 1959 чылдан бээр маңаа саангылап келген Чокак Саая — партияның бо об-ласть конференциязын деле-гаты. Мурунчы тракто-рист Дмитрий Борбур пар-тия жекигүнере эртен чыл партия жекигүнере кинди-дэттай киргизип белетке-нип турар. Билдиг болган-да ук коллективте партия эге организациямы ам-даа өөр.

Арыг-Бажы сүт-бараан фермазы он бирги беш чыл-дың дерткү чылың база че-дириниң өгөдөн — саар инектерге чарбаны, синасту, хээп каан саваны минерал-дыг холуксаалар-биле кады бөөрге, инектериниң сүдү эл-беп турар. Ук коллективтиң бо чылдың планын онза-даларын болгаш социалист хулааларын база ажыр күзөдир — ССР Эмнел-геге Тываның каттышка-нындан бээр 40 чылдың күш-ажылчы бедиртериг ужуражыры чугааган.

СЭКП ТК-ның декабрь (1983 ч.) пленумунун бол-гаш ССРЭ-ниң Дээди Сове-диниң чач эртен сессиязы-нын материалдарын ферма-нын коллективни улуг со-нуургал-биле таныжып, ини-биле деткип турар.

Бо чурукта саанчыларын солун юмчун турган үези бистиң фотокорреспондент-тис Ю. Косарьков тырт-тырган.

К. ЧОДУ.

АНЫЯК САЛГАЛ ДЭЭШ

Сезен хар ажыл, хөйну көрүп, үзүү амыралды турттап келдим. Амырал-дырда утундурбас. Бо-лушкунар хөй бе? Улус менден ынчаар айтыр-лаар. Сактырын орадажыр мен, олар хөй. Ынчалза-даа сактыжымда өңне утундурбас болушкун — Ленинни пар-тияны хураалын киргеним болур.

1924 чыл турган, Ынчан Рязань губерниязыга көдзө-ге анык башкы болуп күш-ажылчыны эгелдир. Вла-димир Ильичиниң мөчө-ниң соонда Ленинни кыйгы-рының дузгаар партия же-кигүнүнү кандидатын-дырды. Политика талазы-биле медреседиг, идеялыг бедик бузуурга мени өөрт-кен амыралчы школам ынчаар эгелдир. Оон уда-

ваанда комсомолдун кыйгы-ры-биле Кызыл Армияны хураалынче аян тура-биле айттып, Москвага тускай гарнизон шеринге турума, 1925 чылдың декабрда мени партия жекигүнүнче ху-лээп алган. Шаң ынчаар коммунист болуп, ам бежип сес чыл иштинде ол бе-дик атты эдилеп, аңаа тө-лөтпү болурун орадажып чоруур мен.

Бо-ла чылдарда хөй чаар-тылгаларны көрүп, аңаа үлүүнү кириштирдим. Ко-дээ школага башкынын чы-мыштыг ажылы, баштайгы беш чылдар, коллективиза-ция.

1935 чыл. Ленинградтың көдээ ажал-атгы институт-ун дооскан үем ол. Оң соонда партияның даалгасын күзөдип, көдээ ажал-атгы кадрларын белеткээрине чыгып кирип, чурттуң аны-зы-бүрү булуңнарыга чет-килээн мен. Киргизияда Иссык-Кульдуң, Оштуң, Кирмыда Яланың көдээ ажал-атгы техникумнарыга башкылап, Ала-чурттуң Улуг дайышын чылдарында фронтта баргаш, взвод ко-мандирлеп, политкандиске инструкторлап-даа турдум.

1950 чыл Ынчан ак-нок хемнерлиг Тываже мени шипиткен. Анык республи-каның көдээ ажал-атгы. Ынча кадрлар белеткээр-ге киржип, Кызылдың көдээ ажал-атгы техникумун башкылап, өөрдөгө эрге-лекчеп ажылдадым. А 1956 чылда көдээ ажал-атгы талазы-биле тускай эртемин башкы кичи бол-ганымда мени башкылар би-

лиң бедир институтче шипиткенге, күзөдирин-биле аңаа ажылдап, школар-ның бугуруте бригадала-рын талазы-биле ажал-дарын органиастап, анык-өскөни өөрдөп, кичизиде-ринге үлүүнү киригеш, пен-сияже үндүм. Бо бүгү дээр-ге партияны сакгы салгыш-кының ачызы деп санап чоруур мен.

Салгачыларын кичизиде-рин бистерге, хоочун ком-мунистерге партия бугура-ан. Назылап-кырыза-даа, шко-ларга баргылаар мен, өө-ре-никчилер-биле ужуражып, ферма, бригадаларга бедик билдирг. Специалисттерин чугулазын дугайын чуга-лап берип, чагып чоруур мен.

С. НАЗАРОВ. 1925 чылдан бээр СЭКП жекигүнү, персоналдыг пенсионер.

БЕЖЕН ЧЫЛДА МУРУКУ ОДУРУГДА

ПАРТИЯНЫҢ АЧЫЗЫНДА

Ам чеден алдыгы чылым-ны чырык чаагай чурттап чор мен. Мээң назымыда, чуртталгама кажан кезээде утундурбас, онза турас-каалдыг, амыралдымга эргилдеп чыл — 1930 чыл чү-үе. Ынчаарда, хып дөң анык шаамда, ядым ара-тыг огу мен баштай ТАРЭ-ге, оң соон дарыг ол-ла чылым ТАРН-ның хураалы-нинге баянлап киргеним ол.

Улуг Ленинниң, комму-намын орун тая басып чорааш, тыва арааттар тө-рөң черинге сайзыраңгай социализмин тургузуп, ам совет улус-биле кады комму-нистниң нинтелиди тургус-чуп турары магаалыг. Оң чаа-гай херекке ТАРЭ-ден өл-дөш бо хүнерег чедир үлүүнүң ам сеткил-биле кирип, келдим. Арвез үр-үрүн секретарьлап, нам кон-

мунага ажылдап, арааттарга тыва бижикти башкылап, соолудури Монгуш-Тайга районунуң библиотеза эрге-лекчизинге үр чылдарда ажылдааш, Тыва АССР-ниң културалың — алдарлыг аныкчызы атка чедип, персоналдыг пенсияже үн-ген мен.

Амыралдымда бир онза-гай чүе — «СЭКП-ге 50 чыл» деп хөкөм демдөөн чор-гаарал-биле адыл, өөрүп чор мен.

Төрүтүңген черим — Моң-гун-Тайганың дагыралында ам ак-нок акран телеви-зор, аяк-чок от-газ, элек-три, радио, рация, теле-фон... дээш чүнү чок дээр. Чечектелин орап амыды-

ралдың херечизи каш чи-жеткен чугаалайын. Район школарында 1983 чылдың 98 доорукчузунуң 14-ү дээ-ди, 30-и ортумак тускай өө-ржилге черлеринде ам өө-рө-нип турар. Чач туруттарын тыву микрорайон Мугур-даныкчызы ачыдып, аңаа ком-мун, райүүс-комунуң ийи ка-зат чаа бажыны, гостини-на, райгаз, чунар-ба-жын, чаа хевирниң хөй коммунал бажынары чап-тылган. Эртен чылын безин ийи аал ишти чурт-таар алды бажын аныгла-га кирген. Малчынарга чаа бажынар чылдың-на неме-жил турар.

Улуг Ленинниң, комму-нист партияны айткан орунун ачымыда бажым, бугурулдиг тайбыңчы хе-

реддеринге хураалдынган. Чаагай чыргалдыг чурттап чор мен. Кырып назыла-ым-да-даа хөй-ини ажалыңа кирип, улустуң аас чога-лын чыып, тоолдап, ырлап, тывызылап, концерттерге кирип, аныктарың даг-дыныкчызы хүлээлгеним ак сеткилди күзөдип чор мен.

Төрөң чуртувустуң кү-чүзүн быжылгаары, чечек-телишкени дээш хоочунары-нын төлөтпиг салгалылары болурун аныктарга күзөө-дир мен.

С. САМБУУ. Тыва АССР-ниң культу-разың алдарлыг ажал-дыкчы, 1930 чылдан бээр СЭКП жекигүнү.

ПАРТИЯНЫҢ СОЛДАДЫ МЕН

Бадилергей чүрөк душта
Партияның солдады мен.
Кыры сынар, мактанмас
мен.
Гвардейжи дайынчы мен.
Партияның айтым менээ
Маргын болбас күштүг
дужаал.
Берге орук айытса-даа,
«Белен мен» деп өзүлаар
мен.
Кал, шой шуткуур ажалчы
мен.
Камгалакчы дайынчы мен.
Совет чурттуң кижизи мен,
Чолдуг чаштын адазы мен.
Коммун намын изөөн оруун
Халап, шуурган борай
какпас.
Хостуг чоңуң чүткүл-соруун
Кандыг-даа күш соксаң
кылбас.
Бадилергей чүрөк душта,
Партияның солдады мен.
Кыры сынар, мактанмас
мен.
Гвардейжи дайынчы мен.
С. ТАМБА.

ПАРТИЯВЫС БАШТАП ТУРАТ

Ленин башкы тутусп берген улуг тут.
Ие-төрөө Совет чуртка кийиктен
Коммунизм херелдеген беднидизе
Хостуг, хөгүг, тилелдеги башы олар.
Маадырлыг совет чоңу
Партиявыс баштап турат.
Улуг чаагай күрүмөсү хунден хунде
Улам байып күчү-түрүгү түзүн даштиң.
Төрөө чурттуң, улус чоңуң чыргалыңа
Төлөп шыңчы баран болуп, орук айтып,
Маадырлыг совет чоңу
Партиявыс баштап турат.
Ажыл-ишке, демиселге — курталга
Акыл-дуңма совет аймак уузатын
Мөгө-быжыг чачыс эни — найралын
Мөгө шагда теңиш дияс шивээ кылдыр
Маадырлыг совет чоңу
Партиявыс баштап турат.
Огду, кызы оранкарга орук айтып,
Октаргайлап — сылдыс кезин ужу турат.
Ужу баткан хемнериниң унун дугаар
Улуг чаагай тилелдегер чайынган
Маадырлыг совет чоңу
Партиявыс баштап турат.
Улус чоңуң чуртталга, демиселге
Угаан-соруу, шыдал-күжү, чыргал кезин —
Дээди мерген коммунисттиң нийилелге,
Делегейге быжыг тайбыч оруун айтып,
Маадырлыг совет чоңу
Партиявыс баштап турат.

Л. ЧАДАМБА.

Партияның XIX област
Мандат тудуп киржир эрге
Малчын Артис Херте биле
Баштайгы чаш хураган ап,
Сүрүн оглу Чылбак-оолдун
Сүрүлүг семдер сарлым хур
«ССРЭ-ниң 60 чылда»
Чедикшикниер бар-даа
болза,
оожургазан,
Кожазылда «Мөгөн-Бүрен»
Кожаржаптан, Кожербейден
ооарынган,
Чүгө дээрге, олар база
делегаттар,
Чүстөн чүс дээш туржуп
турар наачынар-дыр.
Маадыр ишчи малчынарын
Кызылда
Манган баштыг Монгуш-Тайга
чоргаар уузан.
С. МОЛДУРГА.

Тудуг материалдары.
ниң чедикшес нарын, берге-
ниң билер бис. Байдалды
адыр даш бистен хамаар-
жыр бүгү чүдүлгөни кылдыр
бис — деп аазаанар. Ылчыл-
закон алаар, чылдар эрте-
даа, байдалда шоолуг эки-
жөн чүс чок, «эттинмес
аарыг» дег үргүчүлөп, чи-
дис-чидик маргалаалар үн-
гүлөп көп турар алпарган.
Ийн чыл бурунгаар мате-
риалдар хандырылганы мыр-
ырай бергенде нээрге,
Донгак СЭКП обкомунун
секретары Альберт Иван-
ович Валыга четкен. Ту-
дугу бригадириниң тургу-
зуп келген айтырымын секре-
тар конгүт кичинебейл
дынап, ол талазы-биле
хемчеглерин ап, дуза көр-
гүзгөн аазаан. Оң соонда
байдал мурундагындаан
экижөн. Ылчалажак ам-
даа негелдеге четпес.

ПАРТИЯНЫҢ XXV КИ-
зыл хоорай конферен-
циясы кидин түдүктөп
турган. Даргалык:
«Кызыл тудуг» эрге-
линин бригадир Ч. Ч.
Донгакка сөс бээр — деп,
чарлаан. Шилтекег сымныг,
шевертин кеттиген, делгем
херектиг, чазык шырбайлыг
кижи идириге башыпкан.
Анаа үнүп келгеш:
— Эштер! — дээш, ол
оожуу чугалап эгелден.
Баштай оратор нийти чүдү-
деге болгаш эргелдиги
кызылгана доктааган, оң
соонда бодунун бригадасы-
ның ажыл-херезин доптулап
тапшырган.
— 1982 чылдан эгелеп
бистер бригада керээзи-биле
ажылдаар аргаже шилчиди-
вис. Оң артык күштүүн,
ажыктыкын медегер билит
тур бис. Ажылдың эни түп-
теңи дээш бригада кижиги-
нериниң харысалгазы, күш-
ажылдың бугуруучулугу бе-
диз, сагылда-хурум бажы-
гып, прогудулар чорук өзө-
жон. Кол чүс — план күш-
селдезинге, тудугну кылдыр
хуузазын кызырынгана, ону
чик иңилгич камналгалыг
кылдырынга, организастыг
чорукту бедикеринге ыңдыг
арга эң чүтүлдүр — деп, ол
демедеген. Оң соонда чаа
кылдыр тудугларга инженер-
лиг ажылды багай белеткен
турарын, материалдарың
үстү бээрин, болгаш өскө-
даа четпестерин дугайын
чиди-биле шүгүмчүлөң.
Бодунун бригаданың ол
бүдүгү сыйып каттышкан
деминг чачыс аай коллек-
тив кылдып ап шыдаан. Ба-
(Тончүзү, Эгези 3-кү
арында).

рык-ла кижиги бургуунун
ажык-чанын, онзагай байла-
нын барымдаалар оларын
тус-тузу-биле ажылдарын
ол кичинебейл алган. Чам-
дыкта «Эргечиниң дыны»,
дылкан» кижилер ажылга
чедип нээрге, бажыкчы
чорудупкан, прогуд бижиги
каар, а оң соонда бригада
чөвүлдегине, нийти тудуг-
жуларын хуралына «суа-
тап», оң аксын-сөзүн алдыр.
Ылчангаш ам ыңдыг четпес-
тер чиккен.
— Оң өскө аргажок, ха-
мык-ла чүс сагылга-хурум-
дан эгелээр-ле болгай — деп,
оң чугалап турары чедип
ундываган. А бригадир бис-
ле прогуд Данов Шара-Хө-
нуш шиптигилеп шыдаазы
хире айтырымын бригада
чөвүлдегине чугалажыр.
Коллективтиң кол дайынчы
өзө Хомушкун Картынына,
Оюн Марат, Биче-оол Кы-
зыл-оол ышкык коммуни-
стер. Кандыг-даа ажылга
бригадириниң дайныр күжү
ол.
Бригада керээзинче, чаң-
гыс аай нардег бригаданың
шилчезини эки болбайн аан.
Ылчалажак мында база-ла
администрация-биле чарганы
керээниң чамдыкы саазын
кырынга артып каап тура-
рындап, материалдар чогуур
ойунде келбейн баарында,
азы шүгүт үстү бөрүндан,
чаа кылдыр тудугларын ин-
женерлиг белеткелештиг чет-
пестерин тудуглар шак
шагы-биле ажыл чок анаа
олураар, азы «аар-саарлап»
туруп бээр. Оң-на план
күшселтигестер, сөөртүлүп,
этелээр. Ылчалажак Дон-
гак Чүдүм-оолдун бригада-
зының тудугулары эрес-
сорукуг ажылдап, М. Ши-
поваленкоңу бригадасы-биле
ле чарыкына мурап турары
табылгана көргүсүн чур-
атайларда-на илден чо-
раал. Эрткен чылдың ноя-
брыда 22 муң рубльдин, а
тудуг-монгаш ажылдарын
кылдыр планын олар барык-
ла күсүлдеген, а декабрыда
бичиң четпес. Аам «Совет
Тываның 40 чылдыга — 40
шалымчы недела» деп ча-
рышта киржип эгелээн.

ДЕКАБРЬНЫҢ сөөлүг
чартын, Кызылда соок
30 градус ашкылап, а

УРАН ЧҮҮЛДҮҢ КИЖИЛЕРИ-ЧОНГА

Он бирги беш чылдың
дөрткү чылы эгелеп турар.
СЭКП-ниң XXVI съездин-
ниң болгаш СЭКП ТК-ның
июнь база декабрь (1983 ч.)

Пленумнарының шиптирле-
рин амыдыралга боттанды-
рар дээш республиканың
ажылчы чоңиары дөрткү
чылдың күш-ажылчы аз-

чээде турупканнар. Совет
Тываның 40 чылды төлөтпү-
үтүр дээш шалымчы
ажыл-херектер чер болганда
түдүктөң. Күш-ажылчы ху-

доостуру биле, чүс-чүс ки-
жилер театрларын, культу-
ра албан черлериниң ажык-
терин ажыдып, хостуг уе-
шагын чөп ажылгаары-биле
чедип келирлер. Бистин
культура, уран чүүл ажыл-
дакчыларымыс оларга ба-
раан болуп турар.

Республиканың хөгжү-
шүн театрының тургусканы
кандыг-даа шиптин Тыва-
ның хоорай, суурларының
көрүктүлери чылдың кайы-
даа үезинде доктаамал ко-
руп турар.

Тываның күрүс филар-
мониязының «Саян», «Ан»,
«Челөөш» ансамбльдери,
«Чалым назын» эстрада-
чирк бөлүү көрүктүлериң
күзениң аалчылары алар-
ганнар.

Бистин чуркчуларымыс,
чогаалчыларымыс, компози-
торларымыс боттарының
чаа-чаа чогаалдарын, ажыл-
херектерин Совет Тываның
40 чылды төлөтпүтүкү-
рунче угалдырганнар.

Оларның чогаалдары-биле
чүгө республика шиптин
энес, харын бүтү-эвилел
номчукчу, көрүктүзү ба-
за бо чылда хөй-биле та-

ныжар. Чүгө дээрге Совет
Тываның 40 чыл юбилейин
таварыштыр чогаалчылар-
ның номнарын Москваның
топ ном үндүрер черлери
база парлап үндүрер. Чу-
рукчуларын болгаш уран-
шөвөр мастерлериниң ажыл-
дары бүтү-эвилел делгелге-
леринге киржир. Чангыс
сөс-биле чугалаарга, Тыва-
ның культуру, уран чүүлдүң
ажылдакчылары республи-
каның юбилейин төлөтпүтү-
үтүкүрүнче бүтү күжүн
мөөңүзөр.

Малчынарын, тараажы-
ларын доктаамал аалчыла-
ры — чер-терде агитаци-
он уран чүүл бригадалары.
Олар чылдың кайы-даа үе-
зинде оюн-концерти-биле
аян тудуп, мураакчыларын
алдаржыдып, чалга-шүш-
пеннерин шоодуг оду-биле
шүгүмчүлөп турарлар. Бин-
Хемде «Колос», Каа-Хемде
«Романтиктер», Эринде
«Хүдүмчүлүг» дээш он-он
коллективтер ажылы-биле
мактады.

Номчукчулар-биле ажыл-
даарда таарымчалыг төптү-

мен библиотека системалары
чон ортузунга ном пропаган-
дазы эки тургускан. Ылаң-
гыйа Тандынын, Каа-Хеминиң,
Эрининиң библиотекалары-
ның ажылы эки. Олар мура-
акчыларын алдаржыткан
кежээлери, солун ужура-
жышкыныларын, аас жур-
налдарын, дүжүт байырла-
дарын эрттирп турар.

Улусчу чогаалдыг фести-
валы уламчылавышаан, ам
оң сөөлүг ээлчээ эгелээр.
Чүс-чүс бот-тыныңыр ар-
тистер көрүлдөргө, кон-
курстарга киржип, чогаа-
лыкчы талантызын көргү-
зөр.

Көдө клубтар болгаш
Культура бажынары солун
ажыл-херектерин эрттирп,
чоңуң дыштанымталы эки
организастарының хемчег-
лерин ап турар. Кижилер-
ниң сеткил-хөөнүгө чоок,
ханы иделит хемчеглерин
чер-терде партия болгаш өс-
ке-даа хөй-ниити организ-
ацияларының калбак кирал-
гези-биле боттандырып чо-
рудар дээш моон сонгаар-
да эки ажылдаар апар.

Болук культура ажылда-
чылары коммунистер театр-
га ужуражып келгенде бо
чурукту тырттырган.

БААЗАНЫ БЫЖЫГЛАВЫШААН...

Тываның улус өөредилге-
зи он бирги беш чылдың
эрткен чылдарында бурун-
гаар бажынарын кылдып,
сайзыраан. Шкоаларының
материал-техниктиг баазанын
быжыглаарыңче угланган
ажылдарын боттандырган.

Республиканың бүгү-ле
школа, профтехучилище
болгаш ортумак тускый, дээ-
ди өөредилге черлеринде
75.5 муң өөреникчи болгаш
студент өөренип турар. Беш
муң ажыг башкы кадрлар,
пионер вожакайлары болгаш
бугурулге өөредилгезиниң
мастерлерин анык-өс-
кенниң өөредилге-кижи-
дилезинге бараан болган.
Оларын аразында ат-сугар-
лыглар баа хөй. РСФСР-
ниң болгаш Тыва АССР-
ниң шкоаларының алдар-

чорудулгазы-биле чергелеш-
тир чон ортузунга масса-
политиктиг ажылда эң идеп-
кейлиг киржип, идеология
фронтунуң дайынчылары
болуп бергенер.

Бистин башкыларымыс
херезженер чөвүлдеринде,
агитационналарда чорудуп
турар кижизидилге ажылы-
нын иделейлиг организасты-
чылары. Шкоаларда, өөре-
дилге черлеринде партия ор-
ганизацияларында иници-
атив, ажылгана ханы бер-
динген коммунист башкылар
ажылдап турар, школада
болгаш өөредилге черлерин
де бүгү-ле ажыл-херектерин
башкарып чорудагына олар
кол өөк болуп турарлар.

Республиканың профтех-
училищелериниң дээди бол-
гаш тускый ортумак өөре-
дилге черлериниң баазанын
быжыглаар ажыл ам-даа
уламчылап турар. Красно-
яркинниң политиктиг ин-
ститутунун Кызылда фили-
алыны баазазы калбарып
орук, уң өөредилге черин он
бирги беш чылдың эрткен
чылдарында үш чүс дөртөн
ажыг оолдар, кыстар доос-

Красноярскиниң политик-
тиг институтунун меха-
ника болгаш дээди матема-
тика кафедрасын Федор
Куприянович Лебедев уду-
туп турар. Техниктиг эртем-

периниң кандидаты, доцент
Ф. К. Лебедев нөөдө ажыл-
агай болгаш транспорт ма-
шиналарының урелиниң
чок ажылдарының дугайында
айтырыгга хамаарыштыр
шинчилел ажылын чорут-
кан, бо беш чылда дөрт
чүдүлүг бижон болгаш ши-
чилел ажылы дээш автор-
нуң херечилелин алган.

Коммунист башкы хөй-
ниити ажылыга иделейлиг
киржип, партия организа-
циязының секретарының
оралкычында ажылдап ту-
рар.

ЧУРУКТА: башкы Ф. К.
Лебедев тудуг факультетиниң
комсомол активинде.
Ю. КОСАРКОВТУҢ ФО-
ТОЛАРЫ.

телевидение

ЯНВАРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.40 — Эр-
теги гимнастика. 8.55 —
Документалдыг фильмер.
9.25 — Концерт. 10.05 —
Мультифильм: «Про юта
Васю и охотничью ката-
сию». «Он попался», «Мо-
роз Иванович». 10.35 —
«Анык Россия». Тос сериа-
лыг уран-чечен телефильм.
2-ги сериясы. 11.40 — «Ка-
питан Врунгельдин ужура-
дары». Он үш сериялыг
мультифильм. 11.45, 12.10,
13.30 сериялары. 12.10 —
Телемедээлер. 12.15 — 14.15 —
Чапсар. 14.15 — Телеме-
дээлер. 14.35 — Докуме-
нталдыг фильмер. 15.15 —
Орус чугаа. 15.50 — «Под-
московские козачники» бөгү-
гү болгаш даартагы хуне-
ри». 16.20 — «Сказка о
звездемалычине» деп
урууларга уран-чечен теле-
фильмин баштайгы үндү-
ругези. 1-ги болгаш 2-ги
сериялары. 18.30 — «Пей-
заж 9». Документалдыг те-
лефильм. 18.45 — Бөгүн
делегейде. 19.00 — Эртем
болгаш аамдырал. 19.55 —
«Анык Россия» деп тос
сериялыг уран-чечен теле-
фильмин баштайгы үндү-
ругези. 3-кү сериясы. 21.00 —
«Уе». 21.35 — «Орус
кыш» деп уран чүүлдөр фести-
валының түнел концерт.
23.35 — Бөгүн — 1983-
23.55 — 00.35 — ФИФА-нын
бирги олаакчы президентини
В. А. Гранаткинни турас-
калы кылдыр эрттирп ту-
руп алаачи оолдарын фут-
болга IV делегей маргылда-
зы, СССР-ниң I шилиндек
командазы биле Францияны
шилдеген командазы ойна-
ар. 2-ги оюн.

ЯНВАРЬ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнасти-
ка. 8.20 — Концерт. 8.45 —
«Первый рейс». Уран-чечен
телефильм. 10.00 — «Росес-
ник» деп хореография ап-
самблиниң концерти. 10.50 —
К. Симонов. «Орус ки-
жилер». 11.35 — «Өөредир
болгаш кижизидер». Доку-
менталдыг телефильм. 12.05 —
Орус чугаа. 12.35 —
Фигуристтериниң чаа чыл ба-
лы. 13.40 — Англи дмл.
14.10 — «Көк күш». Фильм-
ши. 15.30 — Телемедээ-
лер. 15.35 — 18.00 — Чап-
сар. 18.00 — Телемедээлер

жылдар. 11.35 — «Өөредир
болгаш кижизидер». Доку-
менталдыг телефильм. 12.05 —
Орус чугаа. 12.35 —
Фигуристтериниң чаа чыл ба-
лы. 13.40 — Англи дмл.
14.10 — «Көк күш». Фильм-
ши. 15.30 — Телемедээ-
лер. 15.35 — 18.00 — Чап-
сар. 18.00 — Телемедээлер

КЫЗЫЛДАН
18.15 — Кызыл хоорай-
ның 4 ортумак школазы-
ның оолдарын нийти мыр-
концерти. 18.35 — «Снеж-
ная баба». Ойнарактар
фильм. 18.45 — Телеме-
дээлер (тыва дылда). 18.55 —
«Азияның төвү». Про-
граммада: «Партияның XIX
область конференциясында
уткуштур». Телемедээлер.
19.25 — Чарларлар. 19.30 —
«Чуректин кийгызы-би-
ле». Совет Тываның 40 чы-
лынга ТАР-ның ажылчы
чоннарынниң патриотук
шимчөөжүн. Ада — чурт-
туг Улуг дайынның чыл-
дарында Кызыл Шериге
дугаламчы көргүзүп турга-
ны.

МОСКВАДАН
20.00 — «Тамчыктыг уду-
нар, чаштар!» 20.15 — Т.
Шыгынын, М. Лавров-
скийниң, В. Кууслаптың, Д.
Мамонтовтун, М. Вилла-
ниниң, О. Гринбергтун, М. Бо-
ярскийниң, Г. Гарянының,
«Роман» деп трионун, Г.
Вондраркованың, В. Куу-
сактың, Д. Ридитиң, «Вера-
сы» деп мыр-хөгжүм ан-
самблиниң киржилгези-биле
музыкалыг дамчыдыла.
21.00 — «Уе». 21.35 —
«Ашаа болгаш оң кайды»
деп уран-чечен телефильм.
ниң баштайгы үндүругези
(ГДР). 22.50 — «Төрүтүг-
ген черинде». Фильм-кон-
церт. 23.00 — 23.45 —
ФИФА-нын бирги олаакчы-
президентини В. А. Гранат-
кинни тураскалы кылдыр
эрттирп турар алаачи оол-
дарың футболга IV делегей
маргылдазы, ГФР-ның ши-
линдек командазы биле
Бельгияның шилиндек ко-
мандазы ойнаар. 2-ги оюн.

В. КАРА-САЛДЫН «Өг-бүлөзи-биле
хазак орунда» деп фотозтуду.

Дүне 36—41 градус, хүн-
ду 25—30 градус чедир
соор.

Кызылда чагбас, муруну-
барын чүктөн хаттын дүге-
ни 2—7 метр. Дүне
36—38 градус, хүндүс
25—27 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Кей» 16.50, 18.40, 20.30
шактарда.
«ВОСТОК»: «Оливье
Твист» 14.00, «Орёл или
решка» 16.00, 18.00, 20.00
шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Дьявольское
оружие» 17.30, 19.30 шак-
тарда.
«КАА-ХЕМ»: «Тайна тре-
тий планеты» 13.00, «Будь-
те моим мужем» 14.40,
16.30, 18.20, 20.00 шактар-
да.

СЭКП Танды райкому, улус депутаттарының рай-
он Советиниң куускуну партия райкомунуң
секретары
Карамза Оюунова ЕНЗАКТЫҢ
ур эвес аар аараанының соонда, 1984 чылдың
ливарь 4-те мөчээниң дынадып, он төрелдерини
болгаш чоок кижилеринге ханы кажымдалын илер-
гейлөп тур.

Редакцияның адреси:

667000. Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. Телефоннары: Редакторунун 2-24-63 редакторунун оралкычыларының 2-35-24,
2-23-54, харысалгалыг секретарының 2-23-55 секретарының 2-23-55 партия жанында болгаш келтирү калдыктың 2-31-75 пропаганда болгаш
совет тургузуп калдыктың 2-37-13, чаага кылазипын 2-41-27 информация кылазипын 2-20-60 култура калдыктын 2-23-54 көзөз ажыл-агый
кылазипын 2-21-47, корректорларын 2-27-41 бугааларын 2-12-45, солун калдыктын 2-32-75 телефонче долгаар.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садмының херектериниң талазы биле кургун комитетиниң типографиязы, Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1; TC—00611

Солун неделада 6 катап
үнер.

Чалгыт № 2076.